

Zelfregulering – lesvoorbeeld Nederlands

leerjaar 1 vo: een audiotour door de school

Zelfregulering bij Nederlands

De ontwikkeling van zelfregulering kan bij Nederlands op meerdere manieren een plaats krijgen. Het onderwijs kan zich richten op de ontwikkeling van zelfregulering als algemene vaardigheid die ingezet kan worden in alle contexten, binnen en buiten het onderwijs, maar er kan ook meer specifiek ingestoken worden op de ontwikkeling van zelfregulerend leren. Dit kan op verschillende manieren worden aangepakt bij de verschillende doelen die het schoolvak Nederlands kent: het vergroten van de taalvaardigheid van leerlingen, het aanleren van kennis en inzicht over taal en literatuur en de bredere persoonlijke ontwikkeling van de leerling.

Zelfregulering ontwikkelen

Een van de hoofddoelen van taalonderwijs is leerlingen te laten groeien in taalvaardigheid. Die taalvaardigheid hebben zij (hun leven lang) in heel veel verschillende situaties nodig. Dan gaat het niet om het uitvoeren van schoolse opdrachten, maar om het effectief gebruiken van taal om een bepaald doel te realiseren. Het doel van taalonderwijs is dus dat leerlingen effectieve en ook zelfregulerende taalgebruikers worden. Om dat te bereiken is taalvaardigheidsonderwijs bij voorkeur gericht op betekenisvolle, voor leerlingen herkenbare taken, waarbij er aandacht is voor zowel het product als het proces en waarbij ook strategieën geleerd worden. Daarbij is het van belang om leerlingen in toenemende mate zelfstandig te laten werken en leerlingen te laten reflecteren op zowel product als proces.

Een rijke leeromgeving, keuzemogelijkheden

Een rijke leeromgeving, met open leersituaties en uitnodigende materialen, draagt positief bij aan de ontwikkeling van zelfregulering. Dit gaat op voor alle aspecten van het vak Nederlands. Het werkt goed als leerlingen niet alleen over hun eigen leerdoelen kunnen nadenken en hierin keuzes kunnen maken, maar ook de mogelijkheid hebben om zelf te bepalen wanneer ze waaraan werken (prioriteit geven) en keuzes kunnen maken voor bepaalde opdrachten (bijvoorbeeld met verschillende inhoudelijke onderwerpen) of oefenmaterialen. Keuzemogelijkheden vergroten de motivatie van leerlingen en motivatie heeft een positieve invloed op het zelf verantwoordelijkheid nemen. Ook hier is het van belang dat de docent met de leerlingen in gesprek blijft over hun keuzes en aanpak.

Samenwerkend leren

Als leerlingen moeten samenwerken aan de uitvoering van een taak en gezamenlijk moeten evalueren, zijn zij over veel zaken in gesprek. Dit vergroot de aandacht voor het proces en het resultaat en draagt bij aan de ontwikkeling van zelfregulering. Bij taal / Nederlands kan gedacht worden aan het samen maken van een schrijfproduct, bijvoorbeeld een tekst die betrekking heeft op een onderwerp uit een zaakvak, of het samen voorbereiden van een spreekbeurt of presentatie. (Natuurlijk is hier ook sprake van het oefenen / ontwikkelen van de vaardigheid samenwerken.)

Werken met een taalportfolio en/of met beoordelingsformulieren of rubrics

Voor de ontwikkeling van zelfregulerend taalleren is het gebruik van een taalportfolio een goed middel: leerlingen leren zo zichzelf te beoordelen, hun eigen ontwikkeling te volgen en te sturen, zelf leerdoelen te kiezen, zelf keuzes te maken voor leeractiviteiten en leermiddelen, zelf te bepalen wanneer ze hulp zoeken. De inhoud van het portfolio kan met de leeftijd van de leerlingen verschillen.

Ook het gebruik van vaste beoordelingsformulieren en rubrics biedt wat dit betreft kansen. Leerlingen krijgen hierdoor zicht op de leerdoelen en op hun eigen prestaties. Leerlingen kunnen zichzelf met deze instrumenten beoordelen, docenten en medeleerlingen kunnen ze gebruiken om feedback te geven.

Eventueel kunnen de ingevulde formulieren of rubrics ook opgenomen worden in het taalportfolio. In al deze gevallen is de dialoog tussen docent en leerling essentieel voor de ontwikkeling van de zelfregulerende vaardigheden van de leerling.

slo

Wat maakt dit lesvoorbeeld tot een lesvoorbeeld voor zelfregulering?

De leerlingen krijgen een realistische, open opdracht. Ze moeten zelf bedenken wat ze willen laten zien en vertellen aan de dubbele doelgroep (12-jarigen en hun ouders) en wat een goede route door het gebouw is. Op basis hiervan moeten ze teksten maken en deze opnemen. Ook moeten ze zelf de tijd bewaken.

Naast zelfregulering is ook samenwerken een belangrijke vaardigheid die geoefend wordt met deze opdracht. Door het open karakter worden leerlingen eveneens uitgedaagd tot kritisch denken.

Het leereffect met betrekking tot zelfregulering en samenwerken wordt geoptimaliseerd door reflectie: de leerlingen evalueren eerst zelf het proces en daarna is er nog een klassikale bespreking.

Opdracht voor de leerlingen

Lesuur 1 en 2:

- Maak een audiotour als kennismakingsroute door de school voor toekomstige leerlingen en ouders die naar de open dag komen. De tekst mag maximaal 10 minuten duren. Natuurlijk kunnen de bezoekers wel langer over de route doen.
 - Neem de audiotour op met een mobiel of iPad.
 - Werk in groepjes van vier.
 - Jullie hebben twee uren de tijd.
 - Je mag in overleg met de docent ook buiten het lokaal werken en eventueel door de school lopen.

Lesuur 3:

- Beluister met jullie groepje de audiotours van drie andere groepjes en kies de beste uit. Noteer waarom jullie deze keuze hebben gemaakt: waar heb je op gelet?
- Zijn jullie tevreden over je eigen audiotour? Als je die ook mee mocht nemen in de beoordeling, waar zouden jullie dan eindigen? Waarom?
- Bespreek ook met je eigen groepje hoe het werken aan deze opdracht is verlopen: wat ging goed, wat zou je een volgende keer anders doen? Hoe ging het samenwerken? Noteer ook hiervan de belangrijkste punten.

Lesuur 4:

- Jullie bespreken klassikaal wat belangrijk is bij een goede audiotour.
- Ook bespreken jullie hoe het werken aan deze opdracht verlopen is en wat jullie eventueel een volgende keer anders zouden willen doen.

slo

Voor de docent

Deze open spreekvaardigheidsoopdracht sluit goed aan bij leerjaar 1, omdat de leerlingen zich nog goed kunnen herinneren hoe ze zichzelf hebben georiënteerd op het vervolgonderwijs. De opdracht is geschikt voor leerlingen van verschillende sectoren. Bij het bespreken van de kwaliteitscriteria zal de docent zich aanpassen aan het niveau van de leerlingen.

Naast zelfregulering is ook samenwerken een belangrijke vaardigheid die geoefend wordt met deze opdracht. Door het open karakter worden leerlingen eveneens uitgedaagd tot kritisch denken.

- Voor deze opdracht zijn geen specifieke leermiddelen nodig. Als de school met iPads werkt kunnen leerlingen daarmee (met de juiste app) opnamen maken, anders kunnen zij hun smartphones gebruiken.
- De opdracht beslaat vier lessen..
- De opdracht kan eventueel uitgebreid worden met een revisieronde.
- Rol van de docent
 - De docent presenteert in het eerste lesuur de opdracht. Weten de leerlingen wat ze zich moeten voorstellen bij een audiotour? Eventueel kunnen ze daar eerst in groepjes even over brainstormen. De docent licht de werkwijze toe en benadrukt dat er veel zelfstandigheid van de leerling gevraagd wordt (eigen plan maken, zelfstandig werken, tijd bewaken) en dat er samengewerkt moet worden in groepjes. Zowel de producten als de aanpak en de samenwerking zullen besproken c.q. beoordeeld worden.
Tip voor de leerlingen: denk na over je eigen ervaringen op de open dag (of open dagen) toen je in groep 8 zat.
 - De docent heeft in de eerste drie lessen een coachende rol en observeert het werkproces van de leerlingen.
 - In het vierde lesuur wordt klassikaal gewerkt. De docent gaat dan in op de beoordelingscriteria die de leerlingen hebben bedacht en wijst de leerlingen eventueel op aanvullende criteria; uitkomst kan een gezamenlijke lijst van beoordelingscriteria zijn. De docent gaat hierbij ook in op de vraag welke van deze criteria ook voor (welke) andere taalproducten kunnen gelden en laat daarbij zoveel mogelijk de leerlingen aan het woord.
- De docent bespreekt in het vierde lesuur eveneens de aanpak van de leerlingen. Hierbij worden de verschillende aspecten van zelfsturing en samenwerken expliciet aan de orde gesteld.

slo

Zelfregulering	De leerling...	Waar is de zelfregulering in de opdracht?
VOORAF		
Oriënteren	Kan een taak in verband brengen met eerdere ervaringen.	De leerlingen denken terug aan hun eigen ervaringen met de open dag van hun huidige school.
	Kan aangeven wat het belang van een taak is voor zichzelf of voor het bereiken van een bepaald doel.	
	Kan de moeilijkheidsgraad van een taak of de kans op succes voor zichzelf inschatten.	
Doelen stellen	Kan realistische (leer)doelen formuleren.	De leerlingen definiëren zelf het product dat ze op gaan leveren (binnen de kaders van de opdracht).
Strategisch plannen	Kan een realistische planning opstellen om de geformuleerde (leer)doelen te bereiken.	De leerlingen plannen de route door de school en bedenken wat er verteld moet worden.

	Weet dat er verschillende (leer)strategieën zijn en kan bepalen welke strategieën passen bij de geformuleerde (leer)doelen.	De leerlingen verdelen eventueel taken en beslissen waar zij wat willen doen. De leerlingen maken al dan niet een tijdsplanning voor de twee lessen.
	Kan de (leer)omgeving structureren zodat deze het uitvoeren van de (leer)taak optimaliseert.	
TIJDENS		
Zelfcontrole	Kan afhankelijk van de situatie en tussenresultaten (leer)strategieën en/of doelen aanpassen om zichzelf bij te sturen.	De leerlingen moeten de tijd bewaken en zo nodig hulp invoeren als zij problemen tegenkomen.
NA		
Zelfbeoordeling	Kan de eigen prestatie evalueren in relatie tot de geformuleerde (leer)doelen.	De leerlingen beoordelen hun eigen product en reflecteren op de uitvoering van de opdracht.
	Kan de eigen aanpak toelichten en de eigen prestatie daarmee in verband brengen.	
	Kan de eigen prestatie evalueren in relatie tot de eigen verwachtingen.	
	Kan de eigen prestatie toeschrijven aan zichzelf en/of aan andere factoren.	
	Kan aangeven hoe de eigen prestatie invloed heeft op een vervolgtask.	

slo